

Gudleiv Forr:

Framtidas museum

Innlegg under museumskonferansen 3. nov. 2009-11-02

Det viktigste utslaget av museumsreformene er, tror jeg, at de institusjonelle særpregene svekkes eller forsvinner og at den museale entusiasmen som mange av de små museene sprang ut av blir borte. Meldingen drøfter ikke dilemmaer dette innebærer. Meldingen er rett nok opptatt av museenes samfunnsrolle og sier fine ting om kulturarv og identitet. Men samtidig har jeg inntrykk av at den er for opptatt av museenes andre roller, enten de sees som turistmål eller som opplevelsessentra. Museene skal åpenbart være til nytte ut over seg selv. De skal for eksempel kompensere den kunnskap som skolen ikke makter å gi elevene. Museene er for eksempel blitt en del av den kulturelle skolesekken. Og vitensentre er blitt den rene farsotten. Realfagene er svekket i skolen, men i vitensentrene kan elevene ha det gøy med apparater som avslører naturens innerste vesen.

Det blir imidlertid noe uforpliktende over en slik kunnskapsformidling, slik moderne opplevelseskultur jo er. Men siden universitetene nå er i ferd med å gjenoppdage dannelsens kode, kan vi kanskje håpe at de fusjonerte museene vil legge mer vekt på *det* aspektet ved sine aktiviteter enn det som gjerne ligger i opplevelsens kortsiktighet og overflatiskhet – det professor Rune Slagstad kaller ”feiringen av nuet”. Eventkulturens utallige opplevelsestilbud svekker institusjonenes egenart og bygger dermed opp under konsolideringsprosessens viktigste negative konsekvens. Kravet om fornying som meldingen understreker, må ikke ende her. Museer må få være museer og samlingen det sentrale i virksomheten.

Nå har det jo også før funnet sted konseptendringer ved museer iverksatt på faglig grunnlag. Det skjer gjerne når en ny leder setter seg i sjefstolen. Representerer han eller hun en annen faglighet enn forgjengeren, skjer det gjerne en tyngdeforskyvning. Historisk museum ved Universitetet i Oslo er for eksempel nå et arkeologisk museum og ikke et antropologisk blant annet som følge av at direktøren i dag er arkeolog. Endringer i samfunnsforholdene kan selvsagt også påvirke virksomheten ved institusjonene.

Meldingen åpner for slike faglige konseptendringer. Ett av dens hovedbudskap er nemlig at den skal legge til rette for "... å styrke den faglige dimensjonen i de enheter som nå inngår i det nasjonale museumsnettverket". Museene skal bli "... i bedre stand til å utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner". Det må bety at museene skal gis muligheter til å utvikle sin egen profil på de premisser som samlingene innbyr til og som det faglige personalet kan stå for. De må få utvikle seg i sin egen rett som museer. Men da må også parolen om "... på armlengdes avstand" bli virkelighet, slik at de statlige føringene som kommer til uttrykk i for eksempel "mangfoldsår" – som er i år, og "kulturminneår" som muligens var i fjor - ikke oppfattes som mer forpliktende enn at hvert museum kan forholde seg til dem på en måte som de finner faglig forsvarlig. Museene har selvsagt en viktig funksjon i det flerkulturelle samfunnet, men det må være opp til hver enkelt institusjon å bestemme om og hvordan dette skal komme til uttrykk i deres virksomhet.

Museumsreformene springer ut av en økonomisk-administrativ logikk som har rammet hele kulturfeltet inkludert den høyere utdanning de seinere år. Men mens det økonomiske feltet selv dereguleres og de fleste politikkområder desentraliseres, så skjer det med konsolideringsprosessene på kulturfeltet en motgående bevegelse – mot mer sentralisering og mer regulering. Det er bare å spørre direktøren i Norges Forskningsråd. Han er ikke gitt mye spillerom. Og spillerommet for forskerne blir enda mindre fordi departementene som finansieringskilder henger over dem med sine spesifiserte krav på et felt der slike krav egentlig er artsfremmed.

Den politikk som ligger til grunn for så vel reformene av universitetene som ABM-feltet, springer ikke ut av klare initiativ fra fagområdene selv, men fra det sentrale byråkratiet i Kulturdepartementet. De som satte i gang arkiv-, bibliotek- og museumsreformene så visstnok lyset under en studietur til Margaret Thatchers Storbritannia. Vi ser restene av dette i meldingen som en kort henvisning til dette landet som ellers sjelden er mønster for norsk reformpolitikk (Side 141)

Byråkratene handlet naturligvis ikke mot politikernes vilje da de ville reformere museene. Men de fikk lett spill, for på dette feltet har ikke politikerne egengenererte visjoner eller egenvilje. De er fornøyd med at byråkratene tar dem i hånden og leder dem fram. Med stor gjennomføringskraft ble reformene tredd ned over hodet på museene akkurat som den såkalte kvalitetsreformen med universitetene. Dessverre ser vi

denne tendens tydelig på en lang rekke politikkområder: politikerne, i hvert fall rundt storting og regjering som jeg kjenner best, er verken opptatt av historien eller ideer om framtida. De har ikke noe program verken om museer eller andre ting, og har de det, så følger de dem sjelden. I stedet setter de seg ned og venter på innspill. Dette henger sammen med partienes utvikling. Medlemsaktiviteten er dramatisk mye lavere enn for 30 – 40 år siden og antallet medlemmer går stadig nedover. Færre og færre borgere deltar i den konkrete politikkutformingen. Det åpner for en ny type politikere og en ny type politikk. Politikk er blitt fag – som for utøverne kan ende hvor som helst – som vi har sett de siste dagene

Men dette har sitt utspring i grunnleggende samfunnsendringer. Postmodernismen erklærte jo i sin tid at de store fortellingens tid var forbi. Ideer om det gode samfunn er blitt borte, høyre og venstre er blitt en samling i sentrum, og politikk er transformert til administrasjon. Politikk utformes i vår tid mer eller mindre frakoplet fortida og uten klare mål om hvor man vil gå. Det er som om vi kommer ingensteds fra og går ingensteds. Vi lever i et evigvarende nå, sier mediehistorikeren Paddy Scanelli. Følgen blir at politikk blir en endeløs rekke av reaktive tiltak utløst av enten pressgrupper med store eller beskjedne ressurser og noen ganger av glade entusiaster med kontakter til medier, politikk eller forvaltning. Men mest av alt er det forvaltningens folk som legger til rette for at noe kan bli gjort på politisk plan. Det var det som åpenbart skjedde da ABM-feltet ble satt i bevegelse på 1990-tallet.

Dette er et område som det heller ikke er så mange velgere å hente fra. Mediene er ikke opptatt av museumsutviklingen, i alle fall ikke som helhet. De reagerer nok om det lar seg gjøre å se institusjonsbygging i et distriktpolitisk perspektiv. Blir det kamp om stedvalg, kommer i alle fall lokalmediene på banen. Men som fag har museer og samlinger liten interesse fordi det sjelden ligger konflikter av samfunnsmessig art i dem. Derfor har museene fått blomstre i alle år uten noen overordnet plan og dermed også uten sterke føringer fra stat eller fylke. Kommer det noen entusiaster til rådmann eller ordfører med bønn om økonomisk bistand, blir det kanskje en sak i kommunestyre eller fylkesting. Men oppmerksomhet i mediene blir det først når det viser seg at det økonomiske grunnlaget er for skrint og det må organisasjonsmessige og økonomiske endringer til for å holde det gående.

Jeg konstaterer at den nye statsråden for kulturen ikke prioriterer denne konferansen så høyt at hun har lagt om programmet sitt for å være til stede her. I stedet har hun vært hos idretten, så jeg i en morgenavis i dag. Anniken Huitfeldt sendte sin statssekretær og hun hadde det også travelt. Jeg tror det viser at jeg har rett: Museumsfeltet er ikke langt framme i politikernes bevissthet. Slik sett vil jeg si at dere som er museumsfolk bør være tilfreds med at byråkratene i kulturdepartementet tok skjeen i sine egne hender og satte konsolideringsprosessen i gang. Så får dere heller kjempe imot der sammenslutningene blir for meningsløse både sett fra en faglig og en økonomisk synsvinkel.

Meldingen gir løfter om det alle institusjonsbyggere trenger mest, nemlig penger. Når politikerne skaffer seg en museumspolitik, vil de i det minste feste feltets virksomhet til tall. Og de skal helst øke fra år til år for å vise at kulturstatsråden så visst ikke bare er en salderingspost når regjeringer settes sammen og pengene fordeles rundt finansministerens bord. Statsråd Trond Giske viste vei her og har fått ros og ris for det. Hans departement hadde i hans tid store ambisjoner for kulturfeltet, på godt og ondt. Hva slags ambisjoner kulturminister Anniken Huitfeldt har, unnlot hun i hvert fall å meddele her. Men enn så lenge kan vi jo leve i håpet om en bra framtid under henne.